

Frågan skall upptagas på ett kommande sammanträde.

Vid därpå företaget val av tre ledamöter i styrelsen omvaldes hr Sam. Jönsson samt fröknarna Hilda Danielsson och Olga Sandahl. Till revisorer utsågos fröknarna Hildur Nilsson och Ebba Svensson.

Vidare i ett följande nummer.

Räkneundervisningen.

Det nya kursplansförslaget.

Vid Stockholms folkskollärareförenings sammanträde den 4 dec. hölls, såsom i förra numret omnämndes, av folkskolläraren Erik Ehlin över ovanstående ämne ett föredrag, som här nedan återgives.

När man genomläser folkundervisningskommitténs i många stycken förträffliga betänkande beträffande ny undervisningsplan för vissa skolformer, faller mycket av det nya lätt i ögonen, särskilt om det, såsom t. ex. hembygdsundervisningen, framträder som ett helt nytt läroämne och med krav på ett icke oansenligt antal timmar på timplanen. Svårare är det att få klart för sig graden och arten av det nya, som föreslås, då väsentliga förändringar kunna dölja sig bakom ett par siffror eller en kort mening. Så är t. ex. fallet med den nya kursplanen för undervisningen i räkning. Då den innehåller många nyheter såväl beträffande lärogång som lärostoffets fördelning mellan de olika årsklasserna, bör lärarekåren, som ju i sitt arbete under en lång följd av år blir väsentligt beroende av den nya normalplanens föreskrifter, allvarligt söka klargöra för sig, om de föreslagna förändringarna innebära verkliga förbättringar eller ej.

Vid en granskning av kursplansförslaget måste man offra minst lika stor uppmärksamhet åt de anmärkningar, som åtfölja förslaget, som åt själva kursplanen, ty först i dem kan man få klarhet om de principer, kommitterade velat se tillämpade i undervisningen. Många av de där förekommande anvisningarna äro ock synnerligen behjärtansvärda. Så t. ex. framhåller kommittén färdighet i huvudräkning som »ett huvudsyfte vid räkneundervisningen», betonar kraftigt vikten av åskådlighet vid undervisningen samt ger goda anvisningar beträffande urvalet av sakuppgifter m. m.

Då kommittén i anmärkning 3 säger: »I allmänhet bör man vid räkneundervisningen gå långsamt framåt» samt sedan tillämpar detta på den första räkneundervisningen, så inlägger den i detta uttryck något helt annat, än våra svenska räknepedagoger brukat göra. K. P. Nordlund, fröken A. Kruse m. fl. mena ju därmed, att man först grundligt skall utforska vart och ett av de mindre talen, innan man övergår till behandlingen av ett närmast större. Härvid hava de starkt betonat kravet på åskådlighet räknande med föremål och icke ansett sig under första skolåret hinna med en fullständig behandling av större talområde än 1—15 eller 1—20. Kommittén har nu emellertid förkastat denna lärogång och i stället anslutit sig till en av tysken Haase rekommenderad lärogång, där man första skolåret inlär talorden inom ett större talområde (enligt Haase 1—100) men starkt begränsar övningarnas art till några få med likartad tankegång (t. ex. 3 + 5, 43 + 5, 8—3, 48—3 men ej 3 + 7 och 50—7). Tyvärr har jag icke varit i tillfälle följa undervisningen enligt denna metod och kan därför

ej bedöma, om den under lika tid och likadana förhållanden i övrigt kan lämna lika gott eller bättre resultat än de förut hos oss tillämpade metoderna. Tydligt är dock, att den betydligt inskränker möjligheten av åskådligt räknande med föremål under första skolårets räkneövningar, i synnerhet om man skall använda sådana av kommittén livligt förordade föremål som leksaker, stenar, stickor o. d. Måhända är det detta, som gjort, att kommittén icke vågat helt följa denna lärogång, utan angivit kursen sålunda: »Räkning inom talområdet 1—50, huvudsakligen bestående i tilläggning och frändragning av ental.» Vad detta innebär, visar kommittén genom följande tyvärr ganska dunkla anvisningar i anmärkning 3: »Man bör icke för tidigt övergå till sammanläggningar med överstigande eller frändragningar med understigande av tiotal. I fråga om klassen i sin helhet bör under detta skolår kravet på färdighet begränsas till tilläggning och frändragning av ental, utan att summan därvid överstiger eller resten understiger närmaste tiotal. Mångfaldigande och delning böra förekomma sparsamt och huvudsakligen avse fördubbling och halvering.» Härav framgår, att såväl mångfaldigande och delning som tilläggning och frändragning, även där de välla övergång till annat tiotal, skola under läsåret övas. När man ser på de många bisaker, som skymta fram bakom kommitténs många »huvudsakligen», så förefaller det, som om kommitténs förslag till kurs i räkning för första skolåret skulle kunna uttryckas ungefärligen sålunda: Talområdet 1—50 fullständigt behandlat men utan krav på färdighet av klassen i sin helhet utom beträffande tilläggning och frändragning av ental, som icke välla övergång till annat tiotal. Måhända har kommittén menat något annat, men i så fall borde den hava uttryckt sig tydligare. Kursen är ju fullt modern i det stycket, att man skall fara fram över ett synnerligen stort och krävande arbetsfält, men pruta av på kravet, att arbetet skall visa resultat i form av ökad färdighet.

Är nu detta kursförslag beträffande första skolåret bättre än gamla normalplanens (talområdet 1—20, fullständigt behandlat)? Jag tror det ej. En fullständig behandling av talområdet 1—50 under första skolåret är en omöjlighet, om man har vanliga barn att göra med och vill, att undervisningen skall lämna resultat i form av kunskap och färdighet. Skall talområdet vara 1—50, så måste en blivande normalplan åtminstone tydligare angiva, vilka övningar inom detta talområde, som skola behandlas under första skolåret, och vilka, som böra uppskjutas till följande skolår. Ordet »huvudsakligen» måste bort. Vill man nödvändigt hava ett uttryck, som lämnar större rörelsefrihet, så må man då hellre använda uttrycket »företrädesvis», som på ett par ställen förekommer i den nya kursplanen för Stockholms folkskolor. Detta uttryck kan ju antyda, att man icke bör övergå till behandlingen av något utöver det, som skall företrädesvis behandlas, förr än arbetet därmed har lämnat ett tillfredsställande resultat. Ordet huvudsakligen möjliggör ju en annan tolkning.

Men om man nu också erhåller en tydligare formulering, så står dock kvar frågan: Böra vi övergiva vår under en längre tid använda lärogång och införa den av kommittén förordade? Har den nuvarande kursen för småskolan med den nu brukliga lärogången visat sig olämplig och svårare att nöjaktigt medhinna än kursen för de olika klasserna i folkskolan? Min erfarenhet har varit, att knappast någon kurs i räkning brukar vara så väl genomgången som småskolekursen. Kommittén har nu emellertid ansett, att kursen för de första tre skolåren måste minskas. Är detta beroende på den nya lärogången, så utgör det knappast en rekommendation för den. En motsvarande minskning av kursen för de följande klasserna har kommittén däremot ej föreslagit.

Tvärt om har den t. ex. för 6:e skolåret föreskrivit en hel del praktiska uppgifter, såsom procenträkning, även omfattande beräkning av födoämnens, gödselmedels m. m. sammansättning, blandningsräkning, beräkning av medeltal, samt bolagsräkning. Mot upptagande av sådana uppgifter i avgångsklassens kurs har jag ingenting att anmärka, men inte duger det att på samma gång minska av kurserna på nederstadiet.

Tyvärr tillåter ej tiden ett närmare skärskådande av den nya lärogången. Jag känner mig emellertid icke övertygad om att t. ex. uppgifterna 42 + 7 och 49—7 lämpligen böra behandlas före uppgifterna 9 + 2 och 11—2. Bereda icke de många nya talorden också en ny svårighet, som icke är så mycket mindre än den svårighet, som passerandet av det första tiotalet bereder? Och blir inte den nya metoden en enförmig nötmotod, där man till leda nöter med samma tankegång? Redan förut har jag påpekat, att vår gamla lärogång med sitt lilla talområde för första skolåret gör det möjligt att där med många olika åskådningsmedel åskådliggöra varje räkneoperation, under det den nya, som snart för över till större tal, rätt snart tvingar läraren att som åskådningsmateriell nästan uteslutande använda någon räkneapparat.

Jag är också mycket tveksam, om det är klokt att, som kommittén föreslagit, skjuta upp inlärandet av mångfaldstabellen. Den försiktiga formuleringen i anmärkning 6 giver nästan det intrycket, att kommittén varit mycket tveksam, om inlärandet av multiplikationstabellen ens borde börja under andra skolåret. Det heter, att inlärandet då torde kunna påbörjas, men någon färdighet får ej fordras. Envar vet, huru svårt det är att få någon bestående färdighet och säkerhet i detta avseende hos eleverna. Är det antagligt, att detta mål lättare skall nås, om tabellens inlärande uppskjutes, tills man har behov av denna färdighet vid den skriftliga räkningen? Mig synes det gamla sättet, att första året inlära mångfalden t. o. m. 20, andra året mångfalden t. o. m. 50 och tredje året det övriga av tabellen vara långt lämpligare och lättare. Arbetet med multiplikationstabellen är ju alltid tråkigt, men odrägligt blir det, om allt för stor del av den skall tagas på en gång och arbetet då forceras, för att den skriftliga räkningen skall möjliggöras. Om den samvetsgrant förberedes genom additionsserier, så är den ju inte så svårfattlig, men kan man hoppas denna noggranna förberedning, om tabellens inlärande framflyttas och då forceras? Jag tror det icke. Övningar på multiplikationstabellen behöva återkomma många gånger, innan man får vanan att nästan automatiskt giva en sökt mångfald, och detta resultat kan icke ernås utan övning under flera terminer.

Beträffande 3:e skolåret (folkskolans 1:a klass) har kommittén för A-skolor föreslagit den inskränkningen i den förut fastställda kursen, att multiplikatorer och divisorer endast få hämtas från talområdet 1—10, under det man enligt gamla normalplanen i denna klass även fick använda tvåsiffriga multiplikatorer och divisorer.

Kursen för fjärde skolåret har ökat med det, som borttagits från kursen för tredje skolåret, samt dessutom med bestämmelsen, att uppgifter med flera räknesätt, vilka som helst i samma uppgift, skola förekomma, ej blott addition och subtraktion, såsom gamla normalplanen föreskrev. Från kursen har däremot borttagits föreskriften, att bråks betydelse och beteckning med tillämpning på division med rest skulle i denna klass inläras.

För 5:e och 6:e skolåret har kommittén föreslagit en förändring i den hittills brukliga lärogången, i det den föreslår, att allmänna bråk skall behandlas före decimalbråk. Decimalbråk är ju en form av bråk, och av gammalt har det ju varit vanligt att före inlärandet av decimalbråk genomgå en

kort inledning till bråkläran. Lektor K. P. Nordlund arbetade länge ivrigt för en lärogång, som beträffande bråkläran i mycket överensstämmer med den av kommittén nu föreslagna, men fastän denna lärogång onekligen är teoretiskt riktig och medför en hel del metodiska fördelar, så har den icke i praktiken visat sig lämplig, och de skolor, som nu följa den, äro nog lätt räknade. Det är med en viss undran man finner, att kommittén förkastar lektor Nordlunds lärogång för de första skolåren, fastän såväl läroboksförfattarna som våra lärarinnor just på detta område i stort sett allmänt följt hans anvisningar, medan den följer honom beträffande den del av hans lärogång, som nu näppeligen många följa i våra skolor. Kommittén har tydligen varit övertygad om att den har teoretiskt rätt, och den praktiska erfarenheten hos våra lärare och läroboksförfattare i räkning har den ej velat lita till.

Enligt den nya kursplanen skall man i 5:e skolåret under 5 timmar pr läsvecka utom en omfattande geometrikurs genomgå bråks uppkomst och beteckning samt alla fyra räknesätten både med allmänna bråk och decimalbråk, dock med den inskränkningen, att multiplikatorer och divisorer skola vara hela tal samt att endast två bråk med liten gemensam nämnare få användas vid addition och subtraktion. Man har svårt att förstå, huru kommittén tänkt sig, att det skall bli möjligt för läraren att vid genomgående av denna kurs följa anvisningen i början av anmärkning 3, där det heter: »I allmänhet bör man vid räkneundervisningen gå långsamt framåt. Sålunda bör inom varje särskilt moment av densamma så stort antal konkreta uppgifter (sakexempel) föreläggas lärjungarna, att de därigenom vänjas vid den för nämnda uppgifter gemensamma tankegång, som kräves för deras lösning. Men därjämte bör även räkning med rena tal (sifferexempel) komma till användning i så stor utsträckning, att lärjungarna slutligen nå fram till mekanisk färdighet vid räkneoperationernas utförande.» Blir det svårt att i A-skolor tillämpa dessa anvisningar, då man på ett läsår skall genomgå en kurs med så många nya moment, som den kommittén föreslagit för 5:e skolåret, huru skall det då bli möjligt i landsbygdens vanligaste skolor, E-skolorna, där läraren enligt kommitténs förslag skulle få använda högst en femtedel av den för ämnet anslagna tiden till direkt undervisning? Om skolan pågår 34 veckor pr läsår med 5 lektioner i räkning och geometri pr vecka, så skulle läraren således få 34 lektioner à $\frac{1}{5}$ timme, d. v. s. högst 26 timmar under läsåret att föra in barnen i de nya momentens tankegång och lära dem det rent mekaniska tillvägagångssättet. Se på kursen och tänk efter, om detta är möjligt! Den omfattar ju inledning till bråkläran, 4 räknesätt i allmänna bråk och 4 räknesätt i decimalbråk samt en omfattande kurs i geometri. Enbart kursen i geometri kan ju behöva denna tid. Antingen måste man således skaffa lärarna mera tid till direkt undervisning eller ock måste man giva anvisning på en lärogång, som icke på en klass hopar så många nya moment, ja det är nog nödvändigt att sörja för båda delarna. Och en utväg härtill kan man finna så enkelt som genom att bibehålla gamla normalplanens lärogång. Den gör det nämligen möjligt att sammanhålla folkskolans båda högsta klasser i ett räknelag, som ena året får räkna decimalbråk och andra året allmänna bråk. Varannan avgångsklass får vid denna anordning räkna allmänna bråk före decimalbråk. Läraren får ju härigenom dubbelt så mycken tid till direkt undervisning i ämnet, och de nya momentens antal förminskas eller fördelas åtminstone jämnare mellan de båda årskurserna. Erfarenheten har ock visat, att denna anordning är synnerligen lämplig. Det syfte, kommittén vill vinna genom att behandla allmänna bråk före decimalbråk, vinnes så-

ledes vartannat år, och i de klasser, som räkna decimalbråk före allmänna bråk, kan man kanske nå det bäst genom att låta 5:e skolårets huvudräkningsövningar även omfatta lätta uppgifter med allmänna bråk, om dessa så avpassas, att de utgöra lämplig förberedning, då något nytt skall inläras beträffande decimalbråk. Genom en sådan förberedande huvudräkningskurs med bråk, vilken ju är lämplig att genomgå även i A-skolorna, skulle man dessutom vinna, att barnen finge bråkbegreppet fullt klart för sig, innan de började den skriftliga räkningen med allmänna bråk. Räkning med bråk borde då kunna bli något annat än blott mekaniska tillvägagångssätt med ledning av vissa inlärdas regler.

Till sist skulle jag även vilja uttala en önskan, att mera tid bereddes åt undervisningen i räkning och geometri, särskilt under de 2 sista skolåren. Att under 6:e skolåret låta ämnena geografi och naturkunnet upptaga 6 timmar på timplanen men till räkning och geometri anslå blott 5 timmar, kan knappast vara riktigt. I Stockholm är under samma skolår till geografi och naturkunnet anslagna 4 timmar men till räkning och geometri i gossklasserna 7 timmar pr vecka.

Av vad jag här nämnt torde framgå, att jag icke tror det vara lyckligt, om det av kommittén framlagda förslaget till normalplan för undervisningen i räkning och geometri fastställdes i sin nuvarande form. Jag nödgas därför föreslå, att föreningen avstycker antagande av det föreliggande förslaget och i stället föreslår en kursplan, som närmare överensstämmer med den nyligen för Stockholms folkskolor antagna kursplanen. Jag tror, att denna kursplan, som först efter omfattande kommittéarbeten med åtföljande granskning inom samtliga lärarekollegier och överlärarekollegiet på inspektörens och pedagogiska nämndens tillstyrkan antogs av Stockholms folkskoleledningen, kan göra anspråk på att vara minst lika väl genomtänkt som det av folkundervisningskommittén framlagda förslaget. Huru hög tanke man än har om kommittén har man väl ändå rätt att antaga, att endast någon eller några få inom kommittén arbetande varit specialister på räkneundervisningens område. Någon läroboksförfattare i räkning har mig veterligen ej deltagit i kommitténs arbete, och jag är övertygad, att den, som försöker sig på att utarbeta en lärobok efter de av kommittén uppdagna riktlinjerna, skall få ett mycket svårt och otacksamt arbete.

På hr Ehrlins förslag antogs därpå den i förra numret återgivna resolutionen.

Kejsaren av Portugallien. En värmlandsberättelse av Selma Lagerlöf. Stockholm, Albert Bonniers förlag. Pris häft. kr. 4:50.

Det är en vacker målning och folklivsskildring från Värmland. Huvudpersonerna i boken äro den fattige backstugusittaren Jan Andersson i Skrolycka, hans präktiga hustru och deras enda barn, Klara Fina Gulleborg.

Jan Andersson fruktar för att få tillökning i sin familj. Men då barnet kommer, känner han för första gången i sitt hjärta kärlekens allomskapande kraft. Denna kärlek till barnet renar och förädlar hans själsliv och lyfter detta på ett högre plan. Han blir dröm-

mare och visionär och ser i barnet det gudaborna, det, som skall och måste räddas ur världsfursten Herodes makt.

Genom målande episoder ur barnets skoltid får författarinnan osökt anledning att ge en liten fin skolhistorik från den gamla och nya folkskolan i Värmlands obygder.

Genom den girige mågen hos Jan Anderssons gamla husbondefolk blir Jan Andersson uppsagd från sin kära torva, på vilken stugan står, där hans älskade Klara Fina Gulleborg först såg dagens ljus. Men hans hopp står till den unga flickan. Hon och ingen annan kan hjälpa, så tror både hon och fadern. Klara Fina Gulleborg lämnar därför nu vid 18 år föräldrahemmet och beger sig till huvudstaden, där hon med ens skall skörda guld och ära. Men hon förolyckas där, som många unga flickor före henne. Och hon skriver inte nu hem på lång tid. Men det oaktat är Jan säker på, att hon skall återkomma med ära och glans. Han går varje dag till ångbåten för att möta henne. Hans längtan blir allt större och djupare. Till sist brister en sträng i hans själ, och han blir lindrigt sinnesrubbad.

Men den gode Guden sätter en skärm för hans sjöls ögon, så att han endast ser livet i stor skönhet och drömmer sig vara kejsare av Portugallien, och i detta rike är naturligtvis Klara Fina Gulleborg en mäktig kejsarinna. Jan styr ut sig i storartad kask på sitt huvud, sätter guld- och silverstjärnor på sina kläder och bär i sin hand en lång härskarstav. Han arbetar ej mer, han endast drömmer och väntar.

Efter 15 långa år återkommer så Klara Fina Gulleborg, men ej som den fagra ungmön utan som en i synd och strid förfulad kvinna. Hon för sin del känner ej igen den lille avtärde och utklädd fadern, vill heller inte kännas vid honom. Hon ser hans själs sjukdom med oförstående och vill ej taga honom med, då hon hämtar modern till sitt hem. De gå fadern ovetande, men med sin visionärt kännande själ anar han, att de gå bort, och han ilar efter till ångbåten, som då redan lagt ut från stranden. Som Jan förlorat kontakt med verkligheten, vill han hoppa direkt på ångbåten, men — faller i vattnet och drunknar.

Då återvänder dottern med modern för att begrava fadern. Men dottern får nu vänta länge, länge, innan man hittar honom. Och under denna långa väntans tid förstår dottern sin faders stora och vackra kärlek till henne.

Med få ord kan man om denna bok säga, att den är en fin själsmålning och en djup psykologisk analys av såväl den friska som den sjuka människosjälen. Endast en diktare av Guds nåde kan pejla så djupt och sant i själslivets mysterier, på samma gång den nyktert och förstående ser alla företeelser i det levande livet.